

МАРТЫРАЛОГ

1989

ВЫДАЊНЕ БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКАГА ГІСТОРЫКА-АСЬВЕТНІЦКАГА ТАВАРЫСТВА ПАМЯЦІ АХВЯРАЎ СТАЛІНІЗМУ «МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ»

Цяпер менскія міліцэйскія чыны тэлефануюць некаторым пацярпелым ад газу, камства, дубінак і мякенькімі галасамі запрашаюць прыйсці ў пастарунак, не тлумачачы прычын. Некаторыя дзеля цікаўнасьці прыходзілі. Тады ў іх міліцыянты прасілі прабачэння. Маўляў, "извините", мы вас трошкі пабілі і газам трошкі таго... "За нетактычнае поведзене милиции в отношении отдельных граждан им принесены извинения должностными лицами УВД Мингорисполкома", -- паведамляе ў лісьце Зянону Пазьняку начальнік адзёдзела агульнага нагляду Пракуратуры БССР. Дарэчы, у З.Пазьняка ніхто прабачэння не прасіў. Але справа не ў гэтым. Прабачэнні павінны быць надрукаваны ў тых жа газетах, у якіх сьпіраша друкавалася тая міліцэйска-бюракратычная мана. Заадно і ў чытачоў варта папрасіць прабачэння за ашуканства. Па-другое, прабачэнні пад прымусам гэта адно, а крымінальнае правапарушэнне па артыкулу 167, ч.2, КК БССР -- іншае. І адказываць прыдзецца. Яны, бачыце, дадумаліся выклікаць пацярпелых, каб сказаць свае прабачэнні. Якая галантнасьць. 30 кастрычніка зьянявалі не толькі наш народ, але і сьвятую памяць нашых продкаў, замучаных, забітых, закатаваных сталінскімі вытодкамі.

З Ь М Е С Т

1. Паведамленьне аб таварыстве	стар. I
2. Рэзалюцыя	5
3. Дэкларацыя	7
4. Статут	11
5. Ліст з Наваполацка	21
6. Бюракратычныя гульні	22
7. Чаму Менск стаў Мінскам?	24
8. Ведамасьці	25

Modern History Archives
Archiw Najnowszej Historii
Fona 1/11. з'ява 12.49

Выпуск падрыхтавалі: Зянон Пазьняк, Уладзімір Крукоўскі, Ірына Марачкіна -- старэйшая. Рукапіс складзены 22 студзеня гэтага году ў Менску.

паведамленне аб таварыстве

Дасраахвотнае грамадскае гісторыка-асьветніцкае таварыства памяці ахвяраў сталінізму "Мартыралог Беларусі" было створана на Усебеларускім устаноўчым сходзе грамадскіх прадстаўнікоў, які адбыўся 19 кастрычніка 1988 г. у Менску. Ідэя яго стварэння узнікла яшчэ летам, неўзабаве пасля адкрыцця прауды пра Курапаты. Тады па ініцыятыве Мемарыяльнай і іншых камісіяў Беларускага фонду культуры была ўтворана арганізацыйная група Камітэт "58", якая падрыхтавала праекты статута і дэкларацыі таварыства і сумесна з творчымі саюзамі кінематаграфістаў, мастакоў, пісьменьнікаў і рэдакцый газет "Літаратура і мастацтва" склікала Устаноўчы сход. Гэтыя саюзы і рэдакцыя Ліма разглядзелі і прынялі праекты дакументаў таварыства (Дэкларацыі, Статута) і сталі яго устаноўчымі арганізацыямі (спонсарамі).

На Устаноўчым сходзе прысутнічала 350 чалавек. Было прадстаўлена кіраўніцтва ўсіх творчых саюзаў рэспублікі, майстры мастацтваў, дзеячы навукі і культуры, рабочыя і служачыя, студэнты, прадстаўнікі пракуратуры БССР, ЦК КПБ, Мінгарвыканкома, грамадскія ініцыятары з усіх вобласцяў Беларусі, госьці з Літвы і Арменіі.

Не драмалі, аднак, і сілы бюракратычнай рэакцыі. Яшчэ за дзеве гадзіны да пачатку сходу ў зале зьявіліся некалькі дзiesiąткаў мужчын у цывільным (некаторыя з добрай выпраўкай), адмовіліся рэгістравацца і занялі месцы. Потым іх паболела. Каля ста чалавек не прайшлі рэгістрацыю.

Тым не менш арганізатары Устаноўчага сходу аб'явілі, што ўсе прысутныя карыстаюцца аднолькавым правам голасу і галасуюць па ўсіх пытаннях.

У прэзідыум сходу выбралі Васіля Быкава, Рыгора Барадуліна, Янку Брыля, Пятро Бітэля, Анатоля Варцінскага, Аляксандру Галадзед, Ніла Гілевіча, Сяргея Грахоўскага, Юрыя Дракахруста, Міхала Дубянецкага, Маю Кляшторную, Тадзіяну Кляшторную, Вячаслава Нікіфарава, Зянона Пазьняка, Стэфанію Станюту, Уладзіміра Стальмашонка, Максіма Танка, Тамару Цулукідзэ, Соф'ю Чарвякову, Міхася Чарняўскага, Іосіфа Шадыру.

Перад пачаткам сходу сярод грамадскіх прадстаўнікоў былі распаўсюджаны праекты дакументаў (Дэкларацыі і Статуту), якія потым абмеркавалі і зацвердзілі з усімі папраўкамі. Зыходзячы з сутнасьці працы, мэтай і задачай таварыства прапанавана назваць яго "МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ".

Востра праходзіла абмеркаваньне Дэкларацыі і выбары ў Грамадскую раду таварыства. Бюракратычныя функцыянеры і тыя, што не зарэгістраваліся і прыйшлі за дзеве гадзіны да пачатку сходу, стараліся ўсяляк перашкодзіць яго нармальнай рабоце, "утапіць" канструктыўныя разважанні ў дэмагогіі, адвесьці тэму гаворкі ўбок і зацягнуць час, груба умешваліся ў працэс галасавання. Асабліва нетактоўна і яўна правакацыйна паводзіў сябе супрацоў-

нік ЦК КПБ Р.Бузук, які імкнуўся перашкодзіць вядучаму М.Дубі-
нецкаму весыці галасаваньне.

Ганебныя паводзіны функцыянераў выклікалі асуджэнне нават сярод незарэгістраваных удзельнікаў. Сімтаматычна, што супраць Дэкларацыі з іх асяродзды галасавалі 31 чалавек. Пазьней, калі зацвярджалі Статут, супроць было ўжо 12 галасоў; калі зацвярджалі склад Грамадскай рады супроць прагаласавала тры чалавекі; а калі галасавалі за кандыдатуры старшын і намеснікаў, супроць не паднялася ніводная рука.

Маральнае і фактычнае паражэнне, якое пацярпела антыперабудовачная рэакцыя 19 кастрычніка, выклікала ў яе функцыянераў шалёную злосьць. У рэспубліканскай і абласной прэсе, якая знаходзіцца пад іх кантролем, і асабліва ў сваіх органах "Вечерний Минск" і "Политический собеседник" партыйныя рэакцыянеры распачалі небывалую дагэтуль кампанію траўлі, шальмавання, хлусьні і зьнявагі ў адрас інтэлігенцыі, моладзі, творчых саюзаў, грамадскіх аб'яднаньняў. Усіх, хто прысутнічаў на Устаноўчым сходзе "Мартыралога", абзывалі "самазванцамі", "нефармаламі", сход "незаконным" і г.д. У сістэме партыйнай прапаганды разгарнулася нястрыманая траўля інтэлігенцыі і грамадскіх аб'яднаньняў. Пачалі шальмаваць Васіля Быкава і Алесь Адамовіч, Народныя фронты Прыбалтыкі. Бюракратыя ў каторы раз паказала сваю палітычную агрэсіўнасьць, нянавісьць да ўсяго беларускага, народнага, да дэмакратычнай са-
лідарнасьці паміж народамі.

Сур'ёзнасьць становішча ў тым, што бюракратычную рэакцыю ў БССР ўзначальвае партакратыя — тая карпаратыўная палітычная сі-
ла, што не зьяўляецца сама па сабе структурным органам дзяржаўнай улады, але на справе ўзурпіравала ўсе яе функцыі. У часі сталіншчыны і брэжнеўшчыны партакратыя ажыццяўляла абсалютную, неабмежаваную самадзяржаўную ўладу і цяпер, вядома ж, не хоча выпусціць яе з рук. Партакратыя нясе поўную адказнасьць за тое катастрофічнае становішча, у якім апынулася нашая рэспубліка перад абліччам экалагічнага, радыяцыйнага, эканамічнага і культурнага катаклізму. Гэта перш за ўсё яна — партакратыя — давала да такога стану нашу Беларусь і нашае насельніцтва.

Але, відаць, ведае кот, чыё сала зьёў, калі так баіцца ўсялякай грамадскай ініцыятывы. Пачынаюцца выбары ў Вярхоўны Савет СССР. Тым, хто ганьбіць наш народ, называе яго адсталым, зьневажае нашу мову, гісторыю, плёе на нашае народнае здароўе, тым, хто нам бессаромна хлусіў і хлусіць, вельмі хочацца быць выбранымі. Ці удала ім і на гэты раз усіх ашукаць?

Зрэшты, нянавісьць да "Мартыралога" з боку рэакцыйнай бюракратыі выклікана не толькі тым, што таварыства падрывае гэтак мілую для іх адміністрацыйна-палітычную сістэму сталінізму. 19 кастрычніка па прапанове прысутных Устаноўчы сход выказаўся за стварэньне Беларускага народнага фронту за перабудову "Адраджэньне".

Абвяшчэньне сьпіска аргкамітэту БНФ было сустрэта бурнымі аваяньмі, усе (акрамя некалькіх чалавек) усталі. Характэрна, што з тых прысутных пераапанутых і арганізаваных інкогніта супроць фронту галасавала ўсяго 19 асоб.

Вынікі галасаваньня ўскосным чынам паказалі, што сталінісцкая антыперабудовачная рэакцыя ў рэспубліцы згуртаваная, у асноўным, у верхавіне партакратыі сярод трымальнікаў партыйных партфэляў і наменклатуры. Партыйнае асяродзьдзе вакол яе не вылучаецца пасьлядоўнасьцю. Шмат хто з гэтага асяродзьдзя не можа не бачыць бесперспектыўнасьці палітычнай пазіцыі верхняга эшалона партыйнай улады ў БССР, аднак голасна пра гэта не кажа. Справа ў тым, што камуніст на ніжніх ступенях партыйнай іерархіі поўнасьцю бяспраўная істота ў партыі. Калі ён трапляе ў няміласць і партыйнае начальства захоча з такім камуністам расправіцца — яно з ім абавязкова паквітаецца і ніхто яго не ўратуе. Калі ж у ка-

муніста хоціць дастаткова характару і адвагі, ён, вядома ж, будзе змагацца і можа нават свайго дабіцца; але якой цаной? Пера-
тварышы сваё жыцьцё ў пекла, а здароўе ў руіну.

Шырокае разьвіцьцё Народнага фронту за перабудову павінна стаць падтрымкай для здаровых і цвяроза думачных людзей у партыі, для тых кіраўнікоў, якія здольны зразумець, што палітычная будучыня рэспубліканскага партыйнага кіраўніцтва залежыць ад яго падтрымкі ідэй і спраў народнага фронту і ніяк не наадварот. Будучыня за перабудовай, а не за сталіншчынай.

Пасьля 19-га кастрычніка мінская рэакцыя, відаць, страціла раўнавагу. Сьпешна рыхтуецца адпор "зарвавшимся самозванцам". Ад кожнага з 9-ці райкомаў горада выстаўляецца ў сярэднім па 100 чалавек верных байцоў "за перестройку" з ліку партыйнай бюракратыі, камсамольскага актыву і рабочай наменклатуры (рабочых, прашаных і распрапагандаваных партакратыяй). Усё гэтае воінства, звыш 900 чалавек, было прывезена на аўтобусах у Дом палітасьветы, дзе 22 кастрычніка мінскі дыскусійны клуб "Современник" (Сучасьнік) ладзіў дыскусію па пытаньнях выбарчай сістэмы. Дом палітасьветы акружыла міліцыя, а "воінства" запоўніла залу і сходу нава-
лілася на ашаломленых арганізатараў дыскусіі, ганьбуючы ідэю На-
роднага фронту. Усё гэта выглядала даволі камічна, бо ад створа-
нага тры дні назад аргкамітэту БНФ на дыскусіі "Сучасьніка" (да-
рэчы, далёкай па тэме ад праблем фронту) выпадкова прысутнічаў толькі адзін чалавек. Тым не менш сабранныя "900" прынялі адпа-
ведную рэзалюцыю супроць арганізацыі Беларускага народнага фрон-
ту за перабудову з заклікам "прываць к парадку" яго ініцыятараў. Назаўтра з гарачкі ні ў чым не павіннаму клубу "Сучасьнік" адмо-
вілі ў памяшканьні.

Для мінчан гэты няудалы фарс, разыграны 22-га кастрычніка га-
радскай партыйна-ідэалагічнай службай, цяпер добра вядомы. І на-
ват яго арганізатары не надта ахвочны тое ўспамінаць. Тым не
менш у 1-м нумары "Политического собеседника" за гэты год зьвя-
лася публікацыя, вытрыманая ў класічных традыцыях сталінісцкай
публіцыстыкі 30-х гадоў (стар. 34-36). Там, між іншым, напісана:
"уже через три дня "инициативная группа народного фронта", из-
бранная в Доме кино, приготовилась провозгласить "народный"
фронт в Белоруссии". (с. 34). Далей яшчэ цікавей: "...собравшиеся
в Доме политпроса почти единогласно осудили не только программы
"фронта", но и самую идею его организации" (с. 35); тут жа піша-
ца, што прысутнымі быў зроблены "взвешенный" і "детальный анализ
представленных программ". Разглядаюцца нават недахопы гэтых
"программ": "политическая" — "напичкана неприкрытыми политичес-
кими устремлениями", а "экономическая" патрабуе свабоднай куплі,
прадаваньня і перапрадаваньня зямельных участкаў, вяртаньня па-
мешчыкаў і кулакоў і г.д.

У сапраўднасьці ніякай праграмы Беларускага народнага фронту
тады не існавала. Няма яе і на сёньняшні дзень. Толькі ў канцы
сьнежня 1988 года падрыхтаваны матэрыялы да праекта гэтай пра-
грамы. Перад самым Новым годам у "Навінах БНФ" надрукавалі частку
гэтых матэрыялаў — разьдзел "эканоміка" — для абмеркаваньня ў
групах падтрымкі. Ні пра якую куплю-продажу зямлі, памешчыкаў і
кулакоў там няма гаворкі. Тое ж, што напісана ў "Политич. собе-
седнике" звычайнае ашукацтва. Зрэшты, каб пералічыць гэтае ашу-
кацтва спатрэбіўся б аб'ём тэксту не меншы чым у часопісе. Ды
не гонар нам весыці размову з такім рэакцыйным і несумленным
выданьнем, як "Политический собеседник".

5-га лістапада 1988 г. Грамадская рада Мартыралогу падала ўсе
дакументы на рэгістрацыю таварыства ў Мінгарвыканкам (згодна і-
снуючых правілаў). Роўна праз месяц, 5 сьнежня з Мінгарвыканкама
паведамлілі, што паводле заканадаўчай пастановы 1932 года Мінгар-
выканкам не павінен зацвярджаць рэспубліканскую грамадскую ар-

ганізацыю. Дакументы вярнулі. Прытым юрыдычная камісія Міністэрства юстыцыі выказала некалькі дробных неістотных зауваг па статуце на паўстаронкі тэксту.

Праз некалькі дзён дакументы былі пасланы ў Прэзідыум Вярхоўнага Савета рэспублікі. У Прэзідыуме вырашылі не мець справы з Таварыствам; выклікалі туды прадстаўнікоў творчых саюзаў (спонсараў) і паспрабавалі на іх націснуць, схіліць да фактычнай ліквідацыі Мартыралог. Пра "Мартыралог Беларусі" і яго статут, назваўшы яго "лухтой", у зьняважлівай форме выказаўся старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Г.С.Таразевіч.

4-га студзеня гэтага года на імя старшыні Таварыства з Прэзідыума ВС БССР прыйшла адмова ў рэгістрацыі статута на той падставе, што быццам бы ўстаноўчыя арганізацыі не знаёміліся са статутам і спецыяльна яго не разглядалі. (У сапраўднасці знаёміліся і разглядалі). Адначасна ў творчыя саюзы і Лім быў накіраваны велізарны ліст (7 машынапісных старонак у 1,5 інтэрвала) з Міністэрства юстыцыі БССР за подпісам міністра В.Сукалі.

Гэта унікальны дакумент бюракратычнай казуістыкі і жанру. Ліст В.Сукалі перасланы сябрам таварыства "Мартыралог" у рэдакцыю адной з газет. У наступных нумарах "Мартыралог" чытачы пазнаёмяцца з палажэннямі гэтага ліста. Ім, пэўна, будзе цікава даведацца, што з тэксту статута: "Кожны сябра Таварыства "Мартыралог", змагаючыся са сталінскай, павінен прытрымлівацца гуманістычных прынцыпаў..." — нам прапанавалі "ісключыць слова "большы" і "меншы" са сталінскай"; што, "определяя период репрессий как "геноцид", в уставе допущено искажение исторической действительности, так как создает превратную картину о направленности репрессий..." і г.д.; што ў сваім статуце таварыства памяці ахвяраў сталінізму мы не прытрымліваемся сталінскіх заканадаўчых устаноўак 1932 і 1935 гг. у прыватнасці "постановления ЦИК и СНК СССР от 1 июля 1935 г. "О порядке проведения добровольных соборов, разрешающих общественным организациям проведение всякого рода соборов только в виде исключения с разрешения Совета Министров СССР" (і гэта ў той час, калі паўсюдна збіраюць сродкі ў дапамогу Арменіі); што прадугледжваем ужываньне "хоругви, являющейся предметом религиозного культа" і сімвалам "воинских формирований" і г.д. і т.п. Як казалі чэхаўскія героі — "боты у сьмятку".

У час траўлі таварыства "Мартыралог Беларусі" адзін з функцыянераў (апаратны работнік Бел.фонду культуры Л.Валлеу), выступаючы перад архітэктарамі, сказаў, што "Мартыралог" можа захапіць палітычную ўладу, а 30 кастрычніка да Усходніх могілак была прывезена "машина камней". Логіка, як у Міністэрстве юстыцыі. Пыха і жабрацтва бюракратыі.

На сёньняшні дзень толькі ў Менску зарэгістравана звыш 500 сяброў "Мартыралог". 27 лістапада леташняга году створана Магілёўскае абласное адзядзяленне Таварыства. Старшынёй яго абраны заслужаны дзеяч культуры Валенцін Іванавіч Ермаловіч.

Магілёўскае адзядзяленне прыступіла да мэтанакіраванай працы. Расьце колькасць сяброў "Мартыралог" у Гародні (каля ста чалавек), Берасьці, Полацку, Лепелі і іншых гарадах.

Паколькі стала зразумелым, што пярэшае сталініскае партыйнае кіраўніцтва рэспублікі і бюракратычнае цэнтралістства нішто не дапусьцяць юрыдычнай рэгістрацыі "Мартыралог Беларусі", таварыства распачынае працу ў абмежаваных варунках, чакаючы перамогі перабудовы на Беларусі.

Зянон Пазыняк,
старшыня Грамадскай
рады таварыства.

рэзалюцыя

Усебеларускі Устаноўчы сход прадстаўнікоў грамадскасці, скліканы 19 кастрычніка 1988 года ў горадзе Менску арганізацыйнай групай Камітэт "58" па стварэньню Беларускага грамадскага гісторыка-асьветніцкага Таварыства памяці ахвяраў сталінізму, абмеркаваў дакументы, падрыхтаваныя Арганізацыйнай групай, структуру і кандыдатуры ў кіруючыя органы Таварыства і прыняў наступныя рашэньні:

- 1/ Адобрыць Дэкларацыю і выкладзеныя ў ёй праграмныя задачы, зьмест і накірунак дзейнасьці Таварыства.
- 2/ Зацьвердзіць Статут і выкладзеныя ў ім ідэйныя, арганізацыйныя і структурныя палажэньні.

Зыходзячы з сутнасьці, галоўнай мэты і асноўнага зьместу працы Таварыства, якія прадугледжваюць стварэньне мартыралог Беларусі, прапанавана называцца Беларускаім грамадскім гісторыка-асьветніцкім Таварыствам памяці ахвяраў сталінізму "МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ" /у скарачаным варыянце Таварыствам "МАРТЫРАЛОГ"/. Назву Таварыства "Мартыралог" лічыць умоўнай да I-й чарговай Канфэрэнцыі Таварыства.

Устаноўчы сход выбраў Грамадскую Раду Таварыства "Мартыралог", у якую ўвайшлі: Уладзімір Арлоў, пісьменьнік, Алег Белавусаў, кінарэжысёр, Васіль Быкаў, народны пісьменьнік БССР, лаўрэат Ленінскай прэміі, Алена Беязо, доктар гістарычных навук, Анатоль Вярцінскі, паэт, гал.рэд.тыднёвіка "Літаратура і мастацтва", Вінцук Вячорка, філолаг, Сяргей Грахоўскі, пісьменьнік, Уладзімір Дамашэвіч, пісьменьнік, Сяргей Дубавец, журналіст, Міхал Дубянецкі, пісьменьнік, Аляксей Дудараў, драматург, Міхаіл Аданоўскі, кінарэжысёр, Сяргей Законьнікаў, паэт, гал.рэд.часопіса "Полымя", Віктар Івашкевіч, рабочы, Алена Каламіец, журналіст, Алесь Каско, пісьменьнік, /Берасьце/, Уладзімір Конан, доктар філасофскіх навук, Уладзімір Крукоўскі, мастак, Мікола Купава, мастак, Вячаслаў Ляшковіч, ветэран вайны і працы /Маладзечна/, Віктар Манаеў, актор, Аляксей Марачкін, мастак, Зянон Пазыняк, кандыдат мастацтвазнаўства, Міхаіл Пталук, кі-

нарэжысёр, Тамара Раманькова, выкладчык культасветвучылішча /Магілёў/, Алесь Рашчынскі, кампазітар, Анатоль Сідарэвіч, журналіст, Міхась Ткачоў, доктар гіст.наук /Гародня/, Міхась Чарняўскі, кандыдат гіст.наук, Эрнэст Ядугін, пісьменьнік.

Старшынёй Грамадскай Рады выбраны Зянон Пазыняк.

Намеснікамі старшынні: Уладзімір Арлоў, Алёг Белавусаў, Алена Белязо, Уладзімір Крукоўскі.

Выбрана Рэвізійная камісія Таварыства, у якую увайшлі: Рэгіна Гамзовіч, філолаг, Генадзь Каханоўскі, кандыдат гіст.наук, Мікола Назарчук, мастак, Лія Салавей, кандыдат філал.наук, Яўген Шыгалёў, інжынер-канструктар. (старшыня).

Зацверджаны аб'ём і перыядычнасць уплаты сяброўскіх складак /пяць рублёў у год для асоб, чыя зарплата вышэй прадугледжанага мінімуму, і тры рублі у год для студэнтаў і тых, хто атрымлівае мінімум зарплаты. альбо пенсію менш 71 руб.у месяц/. Зацверджаны працэнт адлічэнняў ад публікацый, зробленых па заданню і пры матэрыяльнай і арганізацыйнай падтрымцы Таварыства /25 працэнтаў/.

Зыходзячы з неабходнасці пашырэння перабудовы на Беларусі і прымаючы пад увагу, што на Устаноўчым сходзе Таварыства прадстаўлены ўсе творчыя саюзы рэспублікі, працаўнікі навукі і культуры, рабочыя, служачыя, інтэлігенцыя, студэнты, удзельнікі самадзейных аб'яднанняў і іншыя пласты насельніцтва, сход паставіў утварыць пры Беларускай грамадскай гісторыка-асветніцкай таварыстве памяці ахвяраў сталінізму "МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ" грамадскі Арганізацыйны камітэт Беларускага народнага фронту за перабудову — "АДРАДЖЭНЬНЕ".

Устаноўчы сход Таварыства "МАРТЫРАЛОГ" зацвердзіў ганаровых сяброў Таварыства з ліку былых палітзняволеных і пацярпелых ад сталінскіх рэпрэсій.

Удзельнікі Устаноўчага сходу выказваюць сваю рашучую падтрымку справе перабудовы і аднаўлення, распачатай лепшымі сіламі нашага народа і Камуністычнай партыі.

Дэкларацыя

Беларускага грамадскага гісторыка-асветніцкага таварыства памяці ахвяраў сталінізму
"МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ"

Сталінізм, як антычалавечы і антысацыялістычны дзяржаўна-палітычны рэжым, як тэорыя і практыка, нанёс велізарную шкоду нашаму народу.

Сотні тысяч сыноў і дачок Беларусі былі закатаваныя ў сталінскіх турмах, расстраляныя ў месцах масавых забойстваў, памерлі ад непасільнай рабскай працы, ад голаду, холаду і хвароб у канцлагерах.

Сталінскі рэжым прымусова выселіў сотні тысяч жыхароў нашай рэспублікі ў сібірскую тайгу, на далёкую поўнач, у казахстанскія стэпы, дзе яны былі асуджаны на выміранне або асіміляцыю.

Сталінскія рэпрэсіі канца 20-х—пач.50-х гадоў вынішчалі усё лепшае, актыўнае, разумнае, творчае на нашай зямлі.

Сталіністамі былі вынішчаны ленінскія кадры Камуністычнай партыі, найбольш кваліфікаваныя, сумленныя савецкія, дзяржаўныя і гаспадарчыя работнікі.

Сталіністамі была вынішчана самая працавітая і прадпрыемальная частка нашага сялянства. Рэшту сельскага насельніцтва дэмаралізавалі страхам, прыгоннай працай, хлуснёй.

Сталіністамі была вынішчана большая частка сьвядомай беларускай інтэлігенцыі — пісьменьнікаў, вучоных, іншых творчых работнікаў. Праводзілася разбурэнне нашай гістарычнай і культурнай спадчыны, выцясненне роднай мовы з усіх сфераў грамадскага жыцця, чым былі зроблены замах на само існаванне беларускага народа, як этнічнай асобнасці.

Імкнучыся да татальнай уніфікацыі, сталіністы душылі самабытнасць усіх нацыянальных груп насельніцтва, што пражываюць у БССР, вынішчалі іх інтэлігенцыю.

Сякера сталінскага беззаконня ня літавала ні маршала і акадэміка, ні рабочага і селяніна, ні старых, ні жанчын, ні дзяцей. Мала на Беларусі сем'яў, якіх бы не закракуў сваім чорным крылом сталінскі тэрор.

Злачынствы сталінізму, прамы генацыд у адносінах да многіх сацыяльных груп насельніцтва — гэта злачынствы супроць чалавецтва, ім не павінна быць дараваньня з-за тэрміну даўнасьці, якімі б лозунгамі яны не прыкрываліся.

Наш зварот да трагічных старонак мінулага прадыхтаваны адзіным жаданьнем: садзейнічаць выяўленьню поўнай і праўдзівай карціны масавых забойстваў, рэпрэсій і тэрору на Беларусі, каб абудзіць памяць народа, вярнуць яму праўду, справядлівасьць, годнасьць і тым самым прадухіліць у будучым паўтарэньне такіх трагедый, не дапусьціць вяртаньня сталінізму.

Таварыства памяці ахвяраў сталінізму "Мартыралог Беларусі" ставіць задачы:

Высьветліць колькасць і паіменна грамадзян Беларусі, што загінулі ў час сталінскага тэрору канца 20-х — пачатку 50-х гадоў.

Выявіць месцы масавага зьняволеньня, забойстваў і пахаваньняў ахвяр.

Высьветліць прозьвішчы арганізатараў, выканаўцаў, лідэраў і тайных памагатых масавых рэпрэсій, тэрору і забойстваў. Паставіць пытаньне аб правядзеньні следства і суда над імі.

Патрабаваць судовага працэсу над Сталіным і яго акружэньнем, над сталінізмам.

Дамагацца адпаведных дапаўненьняў Канстытуцыі і Крымінальнага кодэксу БССР аб адказнасьці за злачынствы сталінішчыны, аб нераспаўсюджваньні на гэтыя злачынствы тэрміну даўнасьці.

Стварыць у горадзе Менску навукова-дасьледчы, асьветніцкі, архітэктурна-мемарыяльны комплекс памяці ахвяраў сталінізму "Мартыралог Беларусі", у які павінны увайсць: мемарыяльны ансамбль у Куропатах, інфармацыйна-дасьледчы цэнтр з архівам, музэй, бібліятэка. Ушанаваць помнікамі і абеліскамі памяць замучаных і забітых у месцах іх пахаваньня па ўсёй Беларусі.

Адкрыць спецыяльны рахунак у банку, на які можна будзе перасылаць грошы на помнікі і комплекс "Мартыралог Беларусі".

Выдаваць бюлетэнь "Мартыралог", дзе будзе адлюстравана праца Таварыства, будуць друкавацца дакументы, дасьледаваньні і матэрыялы аб злачынствах сталінішчыны.

Садзейнічаць публікацыі ў перыядычным друку матэрыялаў аб народнай трагедыі, выпуску адпаведных кніг, альбомаў, зборнікаў дакументаў, дакумэнтальных фільмаў.

Хадаінічаць перад Прэзідыумам Акадэміі навук БССР аб выдзяленьні сродкаў для стварэньня пры Аддзеле гісторыі сацыялістычнага будаўніцтва Інстытуту гісторыі сектара па дасьледаваньні сістэмы сталінізму і яго злачынстваў.

Выяўляць і выкрываць тых сілы, якія будуць перааказваць высьвятленьню праўды аб сталінскіх рэпрэсіях і тэрору.

Дамагацца тэрміновай падрыхтоўкі і прыняцьця закона аб архівах з указаньнем тэрміну /ад 1 да 30 гадоў/, пасля якога архівы і сховішчы дакументаў КДБ /НКУС/ і іншых устаноў павінны быць расакрэчаны і стаць агульнадаступнымі. Дамагацца ліквідацыі "сьпецфондаў", "сьпецсховішчаў", усіх праў "арышту" дакументаў, кніг і перыядычных выданьняў.

Паставіць пытаньне аб строгай справаздачнасьці КДБ і МУС перад Вярхоўным Саветам БССР.

Дамагацца ад дзяржаўных органаў правядзеньня спрыяльнай сацыяльнай палітыкі ў дачыненьні да пацярпелых ад сталінскага рэпрэсіўна-тэрарыстычнага рэжыму, да непрацаздольных асоб з сем'яў замучаных і забітых.

Патрабаваць аднаўленьня народных і гістарычных назваў гарадоў, вёсак, вуліц, плошчаў і г.д., беспадстаўна перайменаваных або забароненых у часы сталінішчыны, вяртаньня гістарычнай назвы сталіцы БССР — МЕНСК.

Вярнуць нацыянальныя асаблівасьці правапісу беларускай мовы, зьнявечанага ў 30-х гадах.

Патрабаваць адмены усіх геаграфічных і адміністрацыйных назваў, зьвязаных са сталінскім акружэньнем, зьняцьця мемарыяльных дошак і дэмантаж помнікаў асобам, вінаватым у сталінскіх рэпрэсіях.

Вярнуць дзяржаўнасць беларускай мовы.
Вярнуць скасаваныя сталіністамі магчымасці свабоднага развіцця моў і культур усіх нацыянальнасцяў Беларусі.

Падтрымліваць ідэі і спрыяць арганізацыі грамадскага і маладзёжнага руху, накіраванага на выяўленне месцаў знішчэння і пакавання ахвяраў сталіншчыны, на высьвятленне імёнаў забітых і іх катаў.

Праводзіць работу ў кантакце з зацікаўленымі саветнікамі, дзяржаўнымі і партыйнымі органамі і камісіямі, з прагрэсіўнымі і патрыятычнымі суполкамі, са студэнцкімі і школьнымі групамі пошуку.

Абменьвацца неабходнай інфармацыяй і супрацоўнічаць з аналагічнымі таварыствамі іных саюзных рэспублік. Імкнуцца да стварэння Усесаюзнай Канфедэрацыі нацыянальных таварыстваў памяці ахвяраў сталінізму.

Лічыць нацыянальным Днём Памяці на Беларусі традыцыю восеньскі дзень памінання продкаў "Дзяды".

Няхай жа наша праца грунтуецца на прынцыпах XIX партканферэнцыі, якія сысцвярджаюць дэмакратычны сацыялізм, гуманізм і публічнасць у нашым грамадстве, на прынцыпах найвышэйшай гістарычнай справядлівасці: ніхто не забыты, нішто не забытае!

Аднаўленне памяці і справядлівасці ў дачыненні да ахвяраў сталінізму — наш палітычны і маральны абавязак.
(19 кастрычніка 1988г. г.Менск).

ПІШЫЦЕ НАМ НА АДРАС:

220050. г.МІНСК-50. АБАНЕМЕНТНАЯ СКРЫНКА №284

220050. г.МИНСК-50. АБОНЕМЕНТНЫЙ ЯЩИК №284

Статут

Беларускага грамадскага гісторыка-асветніцкага таварыства памяці ахвяраў сталінізму
"МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ" *

Прыняты і зацверджаны на Усебеларускім Устаноўчым сходзе грамадскіх прадстаўнікоў па стварэнню Таварыства "Мартыралог Беларусі". Менск, 19 кастрычніка 1988 г.

I. Агульныя палажэнні

I.1. Беларускае грамадскае гісторыка-асветніцкае таварыства памяці ахвяраў сталінізму — "МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ" /у далейшым — Таварыства "МАРТЫРАЛОГ"/ з'яўляецца усебеларускай добраахвотнай самакіравальнай арганізацыяй, якая ажыццяўляе сваю дзейнасць згодна Канстытуцыі БССР і СССР, заканадаўства БССР і іншых саюзных рэспублік, а таксама кіруецца гэтым статутом.

Назва арганізацыі вынікае з галоўнай праграмнай задачы Таварыства — стварэння МАРТЫРАЛОГУ БЕЛАРУСІ памяці ўсіх замучаных і нявінна забітых у часы сталіншчыны, які ў далейшым можа стаць мартыралогам усёй беларускай гісторыі.

У ацэнцы сталіншчыны Таварыства "Мартыралог" зыходзіць з ацэнак і палажэнняў XX, XXII і XXVII з'ездаў КПСС, дакладу М.С.Гарбачова "Кастрычнік і перабудова: рэвалюцыя працягваецца", прысвечанага 70-годдзю Кастрычніцкай рэвалюцыі, з мэтай і задачай палітыкі перабудовы ў СССР; творча развівае гэтыя задачы і палажэнні.

* Назва "МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ" лічыцца ўмоўнай да I-й чарговай Канферэнцыі Таварыства.

Слова "МАРТЫРАЛОГ" грэчаскага паходжання /*martyrologos* < *martyr* — сьведка, пакутнік + *logos* — слова/; абазначае:

1/ пералік асоб, што падвергліся ганенням, альбо пералік перажытых кім-небудзь пакут, мучэнняў, праследаванняў, альбо сьпіс ахвяраў тэрору, генацыду, масавага вынішчэння людзей і т.п.

2/ зборнік апавяданняў пра пакутнікаў.

Ідэянай сутнасцю дзейнасці Таварыства "Мартыралог" з'яўляецца гуманізм.

І.2. Таварыства імкнецца выявіць, даследаваць, вывучыць і абазначыць у гісторыі глыбіню трагедыі беларускага народа, што адбылася ў часы сталіншчыны / канец 20-х—пач.50-х гадоў / у межах яго дзяржаўнай, гістарычнай і этнічнай тэрыторыі — усюды, дзе жыве беларускае насельніцтва.

Дзейнасць і даследаванні Таварыства "Мартыралог" улічваюць усе нацыянальныя групы жыхароў Беларусі.

Філіі і арганізацыі Таварыства "Мартыралог" могуць утварацца на тэрыторыі іншых рэспублік СССР,* куды было выслана, альбо дзе адбывалася зняволенне насельніцтва Беларусі незалежна ад нацыянальнай прыналежнасці.

І.3. Устаноўчыя арганізацыі Таварыства "Мартыралог" з'яўляюцца: Саюз кінематаграфістаў БССР, рэдакцыя штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва", Саюз пісьменнікаў БССР, Саюз мастакоў БССР.

Склад устаноўчых арганізацый можа быць зменены, альбо дапоўнены Канферэнцыяй Таварыства "Мартыралог", а ў прамежку паміж канферэнцыямі — Грамадскай Радай Таварыства.

І.4. Дзейнасць Таварыства "Мартыралог" заснавана на добраахвотнай ініцыятыве людзей і арганізацый, гатовых выконваць статутныя патрабаванні і працаваць над ажыццяўленнем задач, пастаўленых у Дэкларацыі Таварыства; на добраахвотнай дапамозе устаноў і арганізацый, а таксама грамадзян, якія не будуць удзельнікамі Таварыства, гатовы падтрымліваць яго працу; на супрацоўніцтве Таварыства, яго ўдзельнікаў і працаўнікоў з дзяржаўнымі і савецкімі ўстановамі, творчымі саюзамі, аб'яднаннямі і іншымі арганізацыямі, дзейнасць якіх звязана з вырашэннем праграмных і статутных задач Таварыства "Мартыралог".

* Там, дзе кіруюцца заканадаўствам тых рэспублік, на тэрыторыі якіх размяшчаны.

2. Асноўныя задачы Таварыства "Мартыралог"

2.1. Асноўнымі задачамі Таварыства "Мартыралог" з'яўляюцца:

а/ Выяўленне поўнай і праўдзівай карціны масавых забойстваў, рэпрэсій і тэрору на Беларусі ў часы сталіншчыны; вывучэнне іх прычын і вынікаў.

б/ Высвятленне паіменна колькасці людзей, што загінулі ў часы рэпрэсій, тэрору і вынішчэння канца 1920-х—пач.1950-х гадоў на Беларусі, на этнічных тэрыторыях за межамі рэспублікі, дзе жыве беларускае насельніцтва, а таксама ў месцах яго высылкі і зняволення.

в/ Стварэнне мартыралогіі насельніцтва Беларусі, пацярпелага ад сталінскага генацыду.

г/ Увекавечванне памяці усіх бязвінных ахвяраў сталіншчыны на Беларусі.

3. Дзейнасць Таварыства "Мартыралог"

3.1. Для ажыццяўлення статутных задач Таварыства праводзіць наступную дзейнасць:

а/ Агітуе грамадскасць і мабілізуе грамадскую думку на стварэнне навукова-даследчага, асветніцкага, архітэктурна-мемарыяльнага комплексу МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ ў Менску, помнікаў і абеліскаў замучаным і забітым людзям. Выкарыстоўвае пры гэтым грамадска-палітычныя, культурна-нацыянальныя, маладзёжныя, прафесійныя рухі, канфесійную дзейнасць і іншыя законныя спосабы прапаганды і агітацыі.

б/ Праводзіць збор сродкаў на помнікі і Мартыралог шляхам добраахвотных ахвяраванняў і ўкладаў ад насельніцтва і арганізацый на спецыяльны рахунак Таварыства.

в/ У выпадку, калі рашэнне аб будаўніцтве архітэктурна-мемарыяльнага комплексу "Мартыралог Беларусі" будзе прынята, садзейнічае і ўдзельнічае ў яго праектаванні і пабудове. Пасля пабудовы спрыяе яго функцыянаванню, прымае ўдзел у навукова-даследчай працы Мартыралога.

г/ Садзейнічае рэабілітацыі, спрыяе сацыяльнай і прававай дапамозе нявінна пацярпелым ад рэпрэсій.

д/ Збірае любую вусную, пісьмовую, гукавую, відэавую і іншую дакументальную інфармацыю, якая датычыць любых фактаў і абставін, звязаных са сталінскімі рэпрэсіямі, вынішчэннем людзей і падзеямі, што спадарожнічалі палітыцы генацыду канца 20-х—першай пал. 50-х гадоў; прымае дакументальную інфармацыю у дар, па тэстамэнту, па актавай перадачы арганізацыі.

е/ Складае неабходную картатэку звестак, матэрыялаў і дакументаў, забяспечвае іх улік і захаванасць; стварае даведачныя матэрыялы.

ж/ Праводзіць даследчую і асветніцкую работу, публікуе дакументы, артыкулы, кнігі, арганізуе лекцыі, даклады, дыспуты, спатканні, выставы, выдае разавыя і перыядычныя выданні, стварае дакументальныя фільмы, спрыяе пранікненню трагічнай тэматыкі народа ў мастацкую творчасць. Садзейнічае развіццю палітычнай, прававай і культурна-нацыянальнай свядомасці грамадзян, моладзі ў духу непрыняцця і асуджэння палітычнай сістэмы сталінізму і сталіншчыны, прымусовых, гвалтоўных, недэмакратычных метадаў вырашэння сацыяльных, палітычных і эканамічных праблем.

4. Структура Таварыства "Мартыралог"

4.1. Кіраўнічымі органамі Таварыства з'яўляюцца:

а/ Канфэрэнцыя.

б/ Грамадская Рада.

в/ Старшыня Грамадскай рады і яго намеснікі.

Выканаўчымі органамі Таварыства з'яўляюцца: Выканаўчая камісія і яе Рабочыя групы.

4.2. Кантрольным органам з'яўляецца Рэвізійная камісія.

4.3. Вышэйшым кіраўнічым органам Таварыства "Мартыралог" з'яўляецца Канфэрэнцыя. Канфэрэнцыя збіраецца адзін раз на год у горадзе Менску. Пры неабходнасці можа быць склікана нечарговая канфэрэнцыя па рашэнні Грамадскай рады, Выканаўчай камісіі, альбо 1/4 усіх

сяброў Таварыства "Мартыралог". Канфэрэнцыя прымае Дэкларацыю і Статут, робіць у іх дапаўненні і змены; слухае справаздачныя даклады Грамадскай рады, Выканаўчай і Рэвізійнай камісіяў, распрацоўвае і зацвярджае праграму працы Грамадскай рады; слухае і зацвярджае фінансавыя справаздачы Таварыства і зацвярджае яго гадавыя каштарысы; выбірае Грамадскую раду, старшыню, яго намеснікаў і Рэвізійную камісію; прымае ў ганаровыя сябры Таварыства "Мартыралог"; зацвярджае або змяняе рашэнні Грамадскай рады аб выключэнні з сяброў і удзельніках Таварыства "Мартыралог" і інш.

Усе рашэнні Канфэрэнцыі прымаюцца адкрытым галасаваннем адноснай большасцю галасоў пры наяўнасці кворума /больш палавіны ад агульнай колькасці дэлегатаў/. Выбары старшыні, намеснікаў і рашэнні па персанальных пытаннях праходзяць і прымаюцца тайным галасаваннем. Пры аднадушным рашэнні усіх дэлегатаў галасаванне ў адзначаных выпадках можа праводзіцца адкрыта. Усе кіруючыя органы Таварыства выбіраюцца тэрмінам на адзін год.

4.4. Грамадская рада накіроўвае дзейнасць Таварыства ў перыяд паміж канфэрэнцыямі. Яна прадстаўляе, прапагандуе і адстойвае агульны сэнс і змест працы Таварыства; займаецца пытаннямі пабудовы "Мартыралога Беларусі" і помнікаў ахвярам сталіншчыны, прымае рашэнні аб індывідуальным і калектыўным удзеле і выключэнні з Таварыства; аб узаемаадносінах з устаноўчымі арганізацыямі, аб змяненні і павелічэнні іх колькасці; прымае рашэнні аб скліканні гадавой і нечарговай канфэрэнцыі Таварыства.

У Грамадскую раду абавязкова уваходзяць прадстаўнікі устаноўчых арганізацый. Рашэнні Грамадскай рады прымаюцца большасцю галасоў пры наяўнасці кворума.

4.5. Старшыня Грамадскай рады і яго намеснікі ствараюць Выканаўчую камісію з ліку сяброў Таварыства "Мартыралог". У Выканаўчую камісію могуць уваходзіць таксама выбраныя Грамадскай рады, але не больш адной чвэрці кожнага з гэтых органаў.

Выканаўчая камісія з'яўляецца выканаўчым органам

Таварыства і яго Грамадскай рады. Ёна вядзе асноўную арганізацыйную, практычную і навукова-даследчую працу Таварыства; стварае Рабочыя групы, прылучае да работ сяброў і удзельнікаў Таварыства; дае даручэнні; фармуе дэталёвую праграму дзейнасці па тэмах і рэгіёнах, займаецца выдавецкай справай і друкам; карэкціруе працу абласных філій і раённых арганізацый Таварыства.

Дзейнасць Выканаўчай камісіі фармуе і накіроўвае непасрэдна старшыня Грамадскай рады, альбо адзін з яго намеснікаў. Склад Выканаўчай камісіі зацвярджаецца Грамадскай радай.

4.6. Абласныя філіі і раённыя арганізацыі Таварыства "Мартыралог" ствараюцца, зыходзячы з неабходнасці і абставін. Іх утварэнне і статус не абавязкова павінны быць звязаны з адміністрацыйным становішчам горада, яго падпарадкаваннем і сферай уплыву.

Структура раённай арганізацыі Таварыства залежыць ад колькасці сяброў і аб'ёму працы. На пачатку дастаткова выбіраць старшыню, намесніка і стварыць рабочую групу.

Пры павелічэнні колькасці сяброў да 50 чалавек раённая арганізацыя можа ўтварыць поўную структуру кіраўніцтва /выбіраць раённую Грамадскую раду, старшыню, намеснікаў, Выканаўчую і Рэвізійную камісіі/. У раённую арганізацыю уваходзяць групы садзеяння.

Пры наяўнасці пяці і больш раённых арганізацый у вобласці рашэннем Грамадскай рады Таварыства "Мартыралог" можа быць створана Абласная філія Таварыства на аснове найбольш моцнай раённай арганізацыі. Абласная філія аб'ядноўвае ўсе раёныя арганізацыі ў вобласці і можа мець у сваім кіруючым органе іх прадстаўнікоў.

Усе кіруючыя органы раённых арганізацый і абласных філій выбіраюцца тэрмінам на адзін год. Раз у год адбываюцца раённыя і абласныя канферэнцыі. Тэрмін збору канферэнцыі вызначае Грамадская рада Таварыства "Мартыралог".

Ва ўсіх арганізацыях і філіях Таварыства "Мартыралог" прадугледжваецца устаноўленая фінансавая справаздачнасць, прэм і улік сяброў, удзельнікаў і іншае справаводства.

Рабочай мовай Таварыства "Мартыралог Беларусі" з'яўляецца беларуская мова. Пры гэтым кожны сябра Таварыства можа карыстацца любой іншай мовай, зразумелай прысутным. Справаводства вядзецца па-беларуску.

5. Сябры і калектыўныя удзельнікі Таварыства "Мартыралог"

5.1. Таварыства "Мартыралог" складаецца з сяброў, калектыўных удзельнікаў і ганаровых сяброў.

5.2. Сябрамі арганізацыі з'яўляюцца грамадзяне, якія падтрымліваюць Дэкларацыю і задачы Таварыства, падзяляюць яго Статут, аплочваюць сяброўскія складкі, практычна удзельнічаюць у мерапрыемствах і працы Таварыства.

Калектыўнымі удзельнікамі Таварыства з'яўляюцца яго устаноўчыя арганізацыі, а таксама прадпрыемствы, установы і арганізацыі, якія падзяляюць яго Статут, сістэматычна садзейнічаюць ажыццяўленню Дэкларацыі шляхам практычнай, фінансавай і тэхнічнай дапамогі і ідэйнай падтрымкі.

Ганаровымі сябрамі Таварыства могуць быць запрошаны асобы, якія нявінна пацярпелі ад рэпрэсій, а таксама тыя людзі, што зрабілі істотны ўклад у справу барацьбы са сталіншчынай, у ажыццяўленне праграмных задач Таварыства "Мартыралог".

5.3. Залічэнне ў сябры і калектыўныя удзельнікі Таварыства адбываецца па пісьмовай заяве кандыдата на імя старшыні шляхам зацвярджэння кандыдатуры Грамадскай радай. У выпадку неабходнасці Старшыня і Грамадская рада могуць патрабаваць пісьмовага, альбо вуснага заручэння за кандыдата ад не менш чым двух актыўных сяброў Таварыства.

Залічэнне ў ганаровыя сябры Таварыства адбываецца рашэннем канферэнцыі.

5.4. Сябры Таварыства карыстаюцца правам: выбіраць і быць выбранымі ў кіруючыя органы Таварыства; атрымліваюць арганізацыйную, метадычную, творчую, тэхнічную,

матэрыяльную і маральную дапамогу пры правядзенні працы на карысць Таварыства і дзеля ажыццяўлення яго Дэкларацыі; ставіць пытанні перад Грамадскай радай, Выканаўчай камісіяй і Канферэнцыяй аб усіх праблемах, якія датычаць дзейнасці Таварыства, яго праграм, задач і Статута.

У выпадку адміністрацыйнага, палітычнага, судовага, маральнага і іншага праследавання за гуманістычную дзейнасць, накіраваную на ажыццяўленне Дэкларацыі Таварыства і не супярэчную яго Статуту, кожны сябра арганізацыі атрымлівае грамадскую калектыўную дапамогу і маральную падтрымку Таварыства "Мартыралог".

5.5. Кожны сябра Таварыства абавязаны: выконваць рашэнні Канферэнцыі і Грамадскай рады, прытрымлівацца палажэнняў Статута; садзейнічаць ажыццяўленню Дэкларацыі; працаваць па праграме Выканаўчай камісіі і Рабочых груп; прымаць і выконваць рабочыя даручэнні; аплочваць сяброўскія складкі; працягваць ініцыятыву у працы і творчасці; дапамагаць сябрам Таварыства у агульнай рабоце.

Кожны сябра Таварыства "Мартыралог", змагаючыся са сталінскай, павінен прытрымлівацца гуманістычных прынцыпаў у маралі, культуры, грамадска-палітычнай дзейнасці.

5.6. Сябры і калектыўныя удзельнікі Таварыства "Мартыралог" могуць выйсці з яго, пісьмова папярэдзіўшы пра гэта Грамадскую раду, альбо без папярэджвання. Тады за крытэрыі неўдаелу у Таварыстве будзе прымацца адмова працаваць і плаціць сяброўскія складкі.

За сур'ёзныя маральныя, ідэйна-палітычныя і матэрыяльныя страты, нанесеныя Таварыству, а таксама за мэтанакіраванае і злоснае супроцьдзеянне яго задачам і Дэкларацыі сябры і калектыўныя удзельнікі выключаюцца з Таварыства рашэннем Грамадскай рады. Рашэнне Грамадскай рады аб выключэнні зацвярджаецца і можа быць зменена Канферэнцыяй.

6. Грашовыя сродкі Таварыства "Мартыралог"

6.1. Грашовыя сродкі Таварыства "Мартыралог" складаюцца з сумы добраахвотных сяброўскіх і калектыўных складак, ахвяраванняў, пераводаў, дараванняў, адлічэнняў ад публікацый, выданняў, кінафільмаў і іншай працы, зробленай па заданні і пры арганізацыйнай і матэрыяльнай дапамозе Таварыства.

Працэнт адлічэння, памер сяброўскай складкі з сяброў і калектыўных удзельнікаў, парадак і перыядычнасць яе уплаты ўстанаўліваецца рашэннем Канферэнцыі.

Ганаровыя сябры складкі не плоцяць.

Сродкі Таварыства размяркоўваюцца згодна каштарысаў Выканаўчай камісіі. Каштарысы Выканаўчай камісіі зацвярджае Канферэнцыя.

Для апэратыўнага валодання ўласнымі сродкамі Таварыства мае бягучы рахунак у банку.

6.2. Таварыства распараджаецца сродкамі, якія знаходзяцца на асобным банкаўскім рахунку /спецрахунку/ арганізацыі. Яны фармуюцца з матавых добраахвотных укладаў насельніцтва, калектываў і арганізацый і прызначаны на праектаванне і пабудову "Мартыралогу Беларусі", на помнікі і мемарыяльныя комплексы ахвярам сталінізму.

Размеркаваннем гэтых сродкаў займаецца Грамадская рада. Каштарысы Грамадскай рады зацвярджаюцца Канферэнцыяй.

Акрамя асобнага рахунку /спецрахунку/ і бягучага рахунку ва ўстановах Дзяржбанка СССР Таварыства "Мартыралог" мае таксама валютны рахунак у ЗНІІГАНДАЛЬБАНКУ СССР.

Таварыства валодае ўласнай пятаткай і штапам рэгістрацыі дакументаў.

7. Прававае становішча Таварыства "Мартыралог"

7.1. Таварыства "Мартыралог" з'яўляецца юрыдычнай асобай. Яно можа ад свайго імя заключаць пагадненні і здзелкі з юрыдычнымі і індывідуальнымі асобамі у БССР

СССР і за мяжой, набываць іншыя маёмасныя правы, быць шукальнікам і адказным у судзе і арбітражы.

7.2. Пагадненні і зьдзелкі ад імя Таварыства "Мартыралог" заключае Старшыня, або адзін з яго намеснікаў пры удзеле фінансавана адказнай асобы. У некаторых выпадках пагадненне і зьдзелка зацвярджаюцца Выканаўчай камісіяй.

7.3. Таварыства "Мартыралог" нясе адказнасць па абавязацельствах усёй сваёй маёмасцю. Дзяржава не адказвае па абавязацельствах Таварыства, Таварыства не адказвае па абавязацельствах дзяржавы.

8. Узаемаадносіны з іншымі арганізацыямі

8.1. Таварыства "Мартыралог" узаемадзейнічае з усімі савецкімі, дзяржаўнымі, палітычнымі, грамадскімі, прафсаюзнымі, творчымі, навуковымі, патрыятычнымі, маладзёжнымі, "нефармальнымі" і іншымі арганізацыямі, якія будуць падтрымліваць яго дзейнасць і садзейнічаць ажыццяўленню яго праграмных задач.

8.2. Таварыства "Мартыралог" супрацоўнічае з аналагічнымі арганізацыямі іншых саюзных і аўтаномных рэспублік СССР, можа ствараць з гэтымі арганізацыямі канфедэратыўныя аб'яднанні; выступае за ўтварэнне Усеагульнай Канфедэрацыі нацыянальных таварыстваў памяці ахвяраў сталінізму.

9. Сімвалы. Пячатка

9.1. Эмблема. На чырвоным фоне ў падоўжаным авале белая на увесць рост фігура жанчыны-маці ў доўгім адзенні, у намітцы, з дзіцем на руках. Па абодва бакі фігуры на ўзроўні галавы па краі авала паўкружам залатымі літарамі напісана: МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ. Фігура сімвалізуе народ, які адраджаецца з сваёй крывавай гісторыі.

9.2. Знак. Літары М Б чырвонага колеру на белым фоне, абмежаваным у квадрат з чорнай рамкай. М Б — пачатковыя літары слоў "Мартыралог Беларусь".

9.3. Харугва. Белая палатно выцягнутай прастакутнай формы вертыкальнай кампазіцыі з выявай эмблемы і

знака. Літары М Б чырвонага колеру размяшчаны на палатне па баках авалу на ўзроўні галавы фігуры. У ніжняй частцы палатно аздоблена чорнымі махрамі.

Харугва мацуецца вертыкальна на доўгім дрэўцы з крыжавінай.

9.4. Пячатка. Круглай формы. У цэнтры квадратны знак Таварыства, заключаны ў круг. Па кругу і па краях пячаткі двойчы напісана: МАРТЫРАЛОГ БЕЛАРУСІ.

10. Зьмена статусу

10.1. У выпадку неабходнасці змянення статусу Таварыства рашэнні аб перамене яго функцый, рэарганізацыі і перадачы маёмасці прымае Канфэрэнцыя. Рашэнне аб змене статусу, рэарганізацыі і перадачы маёмасці можа быць прынята толькі пры падачы за яго 9/10 галасоў ад усіх дэлегатаў і прысутнасці 90 працэнтаў усіх выбраных прадстаўнікоў.

ліст з Наваполацка

Дарагія таварышы!

Прыміце словы падтрымкі створанаму 19 кастрычніка г.г. у сталіцы Беларусі Беларускаму гісторыка-асветніцкаму таварыству памяці ахвяраў сталінізму "Мартыралог Беларусь". Мы лічым, што выкананне рашэнняў XIX партыйнай канфэрэнцыі аб увекавечанні памяці ахвяраў рэпрэсій — справа высакародная і пільная. Стварэнне дзеля гэтай мэты грамадскіх арганізацый — тым больш, падмацаваных аўтарытэтам шырока вядомых і заслужаных людзей — павінна паспрыяць складанню поўнага сьпісу ахвяраў сталінішчыны на Беларусі і пабудове помнікаў і мемарыялаў у іх памяць. Такія помнікі і мемарыялы павінны з'явіцца па ўсёй рэспубліцы — там, дзе злачынствы часоў культу асобы папярэднічалі і працягвалі сьпіс злачынстваў гітлераўцаў. Мы не можам зразумець мэту некаторых нядаўніх выступленняў у рэспубліканскім друку (матэрыял "Нам с вамі не по пути!" — "Вечерний Минск" за 24.X г.г., артыкул "Пена на хвалі перабудовы" у цэнтральных рэспубліканскіх і абласной газеце за 27-28 кастрычніка), акрамя як сьвядома заклікаць да вяртання часоў БЕЗЗАКОНЬНЯ І АДСУТНАСЦІ ГАЛОСНАСЦІ.

Створым усе разам велічны "Мартыралог Беларусь", і няхай ён будзе апошнім мартыралогам нашай савецкай зямлі!

Студэнты і выкладчыкі Наваполацкага
політэхнічнага інстытута імя ЛКСМБ
(усіх 34 подпісы)

6.XI.88.

бюракратычныя гульні

Пасля няудалага правакацыйнага путча бюракратычнай рэакцыі, арганізаванага 30-га кастрычніка ў Менску сіламі міліцыі і падрыхтаванага ідэалагічнай службай рэспублікі супроць працэсу перабудовы, адбыліся сходы ў творчых саюзах і установах, дзе былі асуджаны проціпраўныя дзеянні міліцыі, Мінгарвыканкама і выказаны недавер ідэалагічнаму кіраўніцтву рэспублікі. Бюракратыя, як звычайна, звярнулася да сваёй асноўнай палітычнай зброі — хлусьні. Спешна была створана тайная камісія Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, якая неўзабаве расакрэціла сваё існаванне публікацыяй вывадаў у друку аб праведзеным "вывучэнні" абставінаў падзей. Паводле "ывадаў" камісія міліцыі быццам бы не ужывала ні слязацечных газаў, ні дубінак, ні гвалту, не было вадаметаў, ніхто нібыта на звяртаўся ў паліклініку, пракуратуру і г.д. Гэтую публічную ману камісія зафіксавала на палосах газет. Цікава паназіраць, у якой форме яна будзе прасіць прабачэння ў ашуканых чытачоў. Зрэшты ашукань нікога не удалося. Кіраўніцтва яшчэ раз паказала ўсім свой узровень і сваё аблічча.

9 лістапада 1988 г. адбылося паседжанне Грамадскай рады "Мартыралога Беларусі", на якім быў абмеркаваны ліст у Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР аб падзеях 30-га кастрычніка ў Менску. У ім гаварылася аб неабходнасці даць ацэнку дзеянням мінскіх гарадскіх улад, прыняць меры. У канцы сьнежня мы даведліся па тэлефоне ад сакратара Мінгарвыканкама Л. Валодзькінай, што наш ліст у паласцы і непашкоджана сьці прыбыў у Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР у ... Мінгарвыканкам. "Якая рэзальцыя? — Пытаем пасля доўгай паўзы. "Прадастаю побеседоваць з аўтарамі заяўлення". "Вельмі міла, хто падпісаў?" "Загадчык прымнай Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, а прозьвішча не напісана, толькі подпіс — закаручка". Гэтак іх і "побеседовалі".

Знаёмства з некаторымі заканадаўчымі пастановамі, думам, яшчэ дасць нам магчымасць "побеседоваць" і з закаручкай. Гэтае ж усё наведваем, каб чытачы маглі даведацца аб некаторых магчымасцях і метадах апаратнай кансалідацыі ва умовах "перабудовы". Ніжэй зьмяшчаем тэкст заявы ў Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР.

30-го октября сего года около Восточного (Московского) кладбища в г. Минске должен был состояться митинг-реквием, приуроченный к наступающему традиционному Дню предков "Дзяды" и посвященный памяти жертв Отечества, которые погибли во времена сталинщины, гитлеровского нашествия, бюрократических военных авантур. За неделю до митинга Мингорисполком без соответствующих закону юридических обоснований запретил его. В республиканской печати по инициативе и под нажимом партийного руководства республики и города началась организованная кампания политической дискредитации Общества "Мартиролог Белоруссии", охаивание неформальных молодежных объединений, шельмование интеллигенции, натравливание на нее дезинформированных рабочих, подстрекательство к межнациональной враждебности.

Некоторых членов Общественного совета "Мартиролога" вызывали в райисполком и угрожали применением против них статей Уголовного кодекса БССР о шпионаже, диверсиях, контрреволюционной деятельности и других, по которым были осуждены и репрессированы сотни тысяч людей во времена сталинщины.

30-го октября массы людей пришли к Восточному кладбищу и к Курапатам, чтобы поклониться памяти, могилам предков и услышать из первых уст правду о новых общественных объединениях. Но к могилам их не пустили милицейские кордоны. Народ встретили водомётными и пожарными машинами, зарешеченными грузовиками-клетками для перевоза арестованных, милицейскими шеренгами и автобусами, внутренними войсками, слезоточивым газом, резиновыми дубинками, машинами скорой медицинской помощи.

Множество сданных в гражданское лиц, которые действовали заодно с милицией, стремились спровоцировать конфликты, брызгали собравшимся в лицо слезоточивой аэрозолью. Людей, особенно активистов Общества "Мартиролог", творческих интеллигентов, журналистов, милиционеры в форме и личности в штатском грубо хватали без причин еще далеко на подходе к кладбищу, лили в лицо слезоточивую аэрозоль, заталкивали в машины и увозили.

Многочисленные шеренги милиционеров по приказу офицеров расчленили, толкали и топтали народ, даже тех, кто сидел на земле. Были случаи, когда милиционеры били некоторых девушек и юношей, оскорбляли их унижительными словами. И только выдержка, сдержанность, рассудительность и ответственность собравшихся людей предотвратили кровавое побоище, сорвали преступные планы.

Действия руководящих партийных идеологов города и республики, которые предшествовали событиям 30-го октября в Минске, и сами события свидетельствуют о политическом банкротстве этих руководителей, о совершенном неумении существующего республиканского аппарата работать с населением в условиях перестройки, о враждебности его интересам белорусской нации, гласности и демократии.

Силовое выступление против общественности столицы, продемонстрированное руководством города и республики в день почитания умерших предков — это оскорбление памяти людей, памяти похороненных, миллионов погибших и невинно убиенных. Это попрание человеческого достоинства, рецидив сталинщины, массированное выступление бюрократической реакции против перестройки.

30-го октября по приказу руководства физически оскорбили нашу интеллигенцию — разум и совесть нации. Те, кто держат власть, показали, что они не остановятся перед любым приказом, перед применением грубой силы, перед любыми действиями и готовы на всё, только бы осталось всё по старому. Аморальность такого поведения в системе власти приводит к курапатам.

Руководство, которое с позиции силы выступило против гласности и демократии, руководство, которое не может, не умеет и не желает вести открытый диалог с общественностью, такое руководство не пользуется авторитетом, не заслуживает политического доверия.

Мы обращаемся ко всем коммунистам, к тем, кто воспринял перестройку и содействует социальному, национальному и культурному возрождению Белоруссии, с предложением поставить вопрос о соответствии занимаемой должности идеологических партийных руководителей города и республики.

Мы обращаемся к избирателям с предложением отозвать депутата Минского городского Совета Михасёва Владимира Ивановича.

Мы обращаемся к Президиуму Верховного Совета СССР с просьбой рассмотреть правомочие действий Минского горисполкома, который не допустил население на могилы в день памяти предков "Дзяды", целесообразность принятых мер, обоснованность применения слезоточивого газа и резиновых дубинок органами внутренних дел и КГБ БССР.

Мы протестуем против организованного шельмования и насилия и просим дать оценку действиям минских городских властей, руководства внутренних дел республики и принять меры.

Общественный совет Белорусского историко-просветительского общества памяти жертв сталинизма "Мартиролог Белоруссии"

Минск, 9 ноября 1988 года.

чаму Менск стаў Мінскам?

Пра сталіцу Беларускай ССР можна атрымаць многія звесткі ў энцыклапедычным даведніку "Мінск". Ды толькі дарэчным будзе шукаць у гэтай, здавалася б, саліднай кнізе тлумачэнняў адносна пераўтварэння старажытнаславянскай назвы горада Менск у Мінск.

Большасць сучасных даследчыкаў лічыць, што гэтае даўняе найменне звязана з назваў ракі Менкі, на якой стаў летанісны Міньск, згаданы ўпершыню ў "Аповесці мінулых часоў" пад 1067 годам (В.Нерознак. Названия древнерусских городов. — М., 1983). На старонках беларуска-літоўскіх летапісаў (ПСРЛ, тт. 32, 35) можна прачытаць назвы "Менск", "Меньск", "Менеок". У актавых матэрыялах Вялікага княства Літоўскага, якія пісаліся на старабеларускай мове, слова "Менск" ужывалася да ХІІ стагоддзя, у другой палове якога, калі справаводства было пераведзена на польскую мову, яно паступова знікае з дакументальных запісаў. Пачынае ўжывацца польская яго транскрыпцыя — "Mińsk", а каб хто не збытаў горад зь Мінскам Мазавецкім, то часам пісалі назву Міньск Літэвскі.

З далучэннем у канцы ХІІІ стагоддзя тэрыторыі Беларусі да Расійскай імперыі, царскія чыноўнікі чыста механічна перапісалі назву "польскага" горада "Минск" на тагачасныя карты Расіі. У такім варыянце назва нашай цяперашняй сталіцы праіснавала да 1917 года. Толькі са стварэннем рэальных умоў для адраджэння народа, яго культуры, звычайу ўзнікла магчымасць пазбыцца цэнзарскіх рагатак і ў дачыненні традыцыйных назваў мясцовасцяў: на старонках беларускамоўнага друку ўсё часцей сустракаецца назва Менск.

У афіцыйных дакументах Савецкай улады гэта назва горада ўпершыню была скарыстана 1 студзеня 1919 года ў "Маніфэсце часовага рабоча-сялянскага правіцельства Беларусі". А пасля гэтага ў беларускамоўным друку, незалежна кірылічным пісьмом ці лацінкай, запанавала адроджаная назва Менск. Яна была юрыдычна замацавана ў Канстытуцыі БССР 1927 года: "Сталіцай Беларускай Сацыялістычнай Савецкай Рэспублікі з'яўляецца горад Менск". Новая Канстытуцыя 1938 года, прынятая ў самыя змрочныя часы сталіншчыны, паўтарыла гэтую назву сталіцы нашае рэспублікі ў артыкуле 121. Цікава, што ў 39-м томе "Большой Советской Энциклопедии" (М., 1938) артыкул, прысвечаны сталіцы БССР, пачынаецца такімі словамі: "Минск (по белорусски Менск...)"

Ды раптам у сяродзіне 1939 года назва Менск знікае са старонак газет, даведнікаў, беларускіх картаў і іншых друкаваных выданняў. Чаму і як гэта здарылася?

Архівы пра гэта пакуль маўчаць. У тагачасных газетах пра перайменаванне было змешчана толькі некалькі сухіх радкоў. Зрэшты, гадаць пра тое шмат не даводзіцца. Рэпрэсіям падвяргаліся не толькі людзі. Рашэнне аб змене назвы сталіцы рэспублікі прыня-

ла 2-я сесія Вярхоўнага Савета БССР, якая праходзіла 25-29 ліпеня 1939 года. Вось радкі са стэнаграфічнай справаздачы: "Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР таксама прызнаў неабходным змяніць існуючае найменаванне сталіцы БССР, устанавіўшы найменаванне "Мінск" замест "Менск"... Хто за ўтвардзэнне пункта 7-га праекта, прашу падняць рукі. Апусьціце. Хто супраць? Няма. Хто ўстрымаўся? Няма. Зацвярджаецца аднагалосна". Вось і ўсё. Так бы зменены артыкул 121 Канстытуцыі БССР. Абышлося без тлумачэнняў, у дэпутатаў не узнікла запытанняў. "Прэзідыум... прызнаў неабходным". У той час — ці толькі ў той? — гэтага было дастаткова. Хто з дэпутатаў у тым вінен? Кожны зь іх добра ведаў,

што ў Курапатах — колькі такіх мясцін было на нашай зямлі? — кожны дзень працаваў жахлівы канвеер смерці. Таму любое пытанне магло стаць апошнім. Зласлівым сімвалам было і тое, што на гэтай сесіі, таксама аднагалосна, быў зацверджаны на пасадку наркама НКВС будучы кат народаў Беларусі Л. Цанава.

Кузьма Чорны ў нататніку "Мова" зрабіў запіс, які крыху можа высвеціць сутнасць гэтае справы: "Людзі, якія не ведаюць ні законаў мовы, ні гісторыі Беларусі, ні самой мовы — ні беларускай, ні польскай і ні рускай (жаргон, на якім яны гавораць і пішуць, нельга назваць мовай) здолелі, на вялікі жал, устанавіць правіла пісаць не Менск і не Навагрудак, як пішацца ў рускіх, беларускіх, славянскіх летапісах, а "Мінск", "Навагрудак", гэта значыць — у польскім вымаўленьні. І гэтыя людзі шчыра верылі, што яны змагаюцца гэтым мерапрыемствам з уплывам польскай мовы на мову беларускую..." Дарэчы, сам Кузьма Чорны да апошніх дзён свайго жыцця (памёр ён у 1944 годзе) ужываў назву "Менск" (Полымя. 1965, № 4).

Сёлетні год — саракавы пасля тае сесіі Вярхоўнага Савета БССР. І было б глыбока сімвалічным — сапраўды дэмакратычнай праявай у жыцці грамадства, каб гэты "юбілей" адзначыўся рэабілітацыйнай старажытнай назвай "Менск", бо гэта наша гісторыя, памяць народа, усведамленне спрадвечнасці, а, значыць, і трываласці на гэтай зямлі.

Уладзімір Дзянісаў, гісторык.

ведамасці

ВІБАРЫ.

Нядаўна адбыўся партсход у ЦНДІ механізацыі і электрафікацыі сельскай гаспадаркі, на якім зверху прапанавалі выбраць кандыдатам у дэпутаты першага сакратара кампартыі БССР Я.А.Сакалова. З 170 усіх прысутных камуністаў 5 галасавалі за Сакалова, астатнія супраць. З трэскам прывалілася гэтая кандыдатура і ў напэўнах арганізацыі "Цэнтр", а таксама ў Берасьці. Тады пачалі выстаўляць кандыдатуру І-га сакратара ў калгасах Берасцейскай вобласці, там, дзе людзі яшчэ не працніліся да перабудовы. Гэткім чынам Сакалову таксама удалося праціснуцца да выбараў. Алёкшыся, партакратыя не надта імкнецца цяпер тых грамадскіх сходы рабіць.

ЗГАВОРВАЮЦА.

У большасці арганізацыяў, дзе ёсць групы падтрымкі БНФ кандыдатамі праходзяць, як правіла, тры людзі, якіх рэкамендуе фронт. Партыйныя чыноўнікі замітусіліся, стараюцца выставіць сваіх кандыдатаў па усіх магчымых з'яўленнях. Стала вядомай іх устаноўка — любымі сродкамі не дапусціць да выбараў кандыдатуры БНФ і Мартыралога.

ВАЛЬНЫ СОЙМ. 14-15 студзеня гэтага году ў Вільні адбыўся II-гі Вальны сойм беларускіх маладзёжных суполак гісторыка-краязнаўчага накірунку. Прыехала каля 400 дэлегатаў ад больш чым 60-ці суполак з Беларусі, Эстоніі, Латвіі, Літвы, Масквы. Прысутнічалі ўкраінцы, прадстаўнікі з "Саюдзіса", карэспандэнты. Упершыню за дзесяткі гадоў сталінісцкага рабства наша моладзь, дзякуючы прыхільнасці нашых сяброў-літоўцаў, уздыхнула свабодна на вуліцах сваёй старадаўняй сталіцы і святых бел-чырвона-белых нацыянальных сцягі луналі над іх галовамі. Зала, дзе праходзіў сойм, нагадвала квяцісты луг з бела-чырвоных красак. На сцэне плакат: пад нашым агульным з літоўцамі гербам Пагоні дзье рукі ў сяброўскім поціску — сімвал гістарычнай дружбы паміж беларусамі, літоўцамі, эстонцамі, латышамі. А на партале сцэны паміж сцягамі заветных слоў: змаганьня і любові народа — "Жыве Беларусь!"

Сойм прайшоў хораша, інтэлігентна і дзелавіта. Некаторыя нават здзіўляліся, калі параўноўвалі гэты сойм з напружанасцю і нервовасцю сходаў у Менску. А ўся справа ў тым, што за два дні ніхто не бачыў тут нават на вуліцы ніводнага міліцыянта, ніводнай азызлай, перакошанай ад нянавісці да ўсяго сьвятога, народнага, беларускага, гаркамаўскай фізіяноміі, не чулі правакатарскага хамства, не было тупаньня і выкрыкаў адурманеных партыйнай прапагандай камсамольцаў і ўсялякага іншага варожага, цёмнага, вандэйскага сьвінства, што стала нормай у паводзінах мяскай бюракратыі.

Цікава, што калі суполкі зьвярнуліся ў Мінгарвыканкам з просьбай выдзеліць залу і дазволіць правесці Сойм у Менску, ім фармальна нібыта дазволілі, але на ўмовах для іх заведама непрыемных. Кажуць, што менская міліцыя ўжо пачала нават рыхтаваць правакатараў і фармаваць пагромы (ды).

Сойм прыняў рэзалюцыю аб утварэньні канфедэрацыі беларускіх маладзёжных суполак гісторыка-краязнаўчага накірунку, зацьвердзіў праграму працы, выбаў каардынацыйны орган — Раду ўпаўнаважаных, а таксама падтрымаў прынцыпы і ідэі Беларускага народнага фронту за перабудову "Адраджэньне". Вальны Сойм выказаўся за тое, каб Канфедэрацыя стала маладзёжным аддзелам БНФ "Адраджэньне".

ЖАЛЬБЫ. Сябрамі "Мартыралогу Беларусі" рыхтуюцца ў Менску Дні жалбы (Жальбіны), пасьвечаныя памяці ахвяр сталінішчыны. Мяркуюцца наладзіць выставы, прагляд кінафільмаў, відэастужак, праслухоўваньне фанаграм, сустрэчы з рэпрэсаванымі, абмеркаваньне праблем рэабілітацыі і г.д. Мінчане кажучь, што калі не кінучь супроць народу вадаметы, міліцыю з сьлёзацечным газам, дубінкамі, сабакамі і унутраныя войскі, то Жальбіны, паўна, адбудуцца ў першай палове лютага на працягу тыдня.

ЗЬВЕСТКІ З РСФСР. 23 студзеня гэтага году Уральскае таварыства "Мемарыял" і сьвярдлоўская арганізацыя "Дыскусійная трыбуна" зьбіраліся правесці ў горадзе Сьвярдлоўску грамадскае слуханьне на тэму "Правы чалавека ў савецкім грамадстве: гісторыя і сучаснасьць". Планаваўся адкрыць і публічны разгляд фактаў, якія аб далі аб'ектыўную і ўсебаковую ацэнку сталінішчыне, як сацыяльнай зьяве і як асабліваму перыяду савецкай гісторыі. 19 студзеня Сьвярдлоўскі абком партыі забараніў правядзеньне слуханьня.

ХОЧУЦЬ ДАПАМАГЧЫ. Увесь час пытаюцца, куды, на які рахунак прысылаць грошы на стварэньне Мартыралогу Беларусі і мемарыяльнага комплексу ў Курапатах. Сваёго рахунку таварыства не мае, і мець яго не будзе, пакуль улада ў рэспубліцы знаходзіцца

у руках "вандэйцаў". Тым часам яны імкнуцца падсунуць нашаму насельніцтву рахункі іншых арганізацыяў — маскоўскага "Мемарыяла", які ўжо амаль прыбрала да сваіх рук маскоўская бюракратыя, ці Беларускага фонду культуры — арганізацыі поўнасьцю аббюракрачанай, кіраўніцтва якой выступіла з істэрычнай варожасьцю і агрэсіўным непрыманьнем стварэньня "Мартыралогу Беларусі". Аднак таварыства ўжо знайшло выхад. У наступным нумары бюлетэня будзе паведамлена, куды прысылаць грошы.

НАРЭШЧЕ ЗАГАВАРЫЛІ. 21 студзеня, больш чым праз два месяцы пасля незаконнага спыненьня сьледства па Курапатах, падала, нарэшце, свой голас урадавая камісія. Па беларускім тэлебачаньні, а назаўтра ў газэтах паведамлілі вядомыя яшчэ з артыкула "Курапаты — дарога сьмерці" факты і іншыя раней апублікаваныя зьвесткі. Утайлі ад людзей толькі вельмі істотныя заключэньні беларускіх вучоных-археолагаў аб татальнай эксгумацыі магіл і "замытаньні сьлядоў" у другой палове 40-х гадоў і аб мяркуемай, з улікам той пасылаеанай эксгумацыі, колькасці расстраляных і пахаваных у Курапатах. "Не менш 30 тысяч", — сьціпла паведаміў дыктар. У сапраўдасьці колькасць забітых і закапаных у Курапатах, паводле расьсьледваньняў, павінна складаць у сярэднім 250 тысяч чалавек. Некаторым у Пракуратуры і КДБ БССР гэтая лічба надта не да спадабы. Усяляк імкнуцца замаўчаць факт эксгумацыі, пасеяць недавер да навуковых дасьледваньняў, нават падважыць іх спрабаваў, ды не атрымалася. Прауды схаваць ужо не удалася. У грамадстве расьце сіла, якая не дазволіць яе пахаваць.

ПРАВІНЦЫЯ СЫПІЦЬ. З вобласцей, мястэчак і вёсак Беларусі прыходзяць зьвесткі, што там аднагалосна, як і 10-50 гадоў назад, праходзяць на кандыдаты ў дэпутаты розныя партыйна-гаспадарчыя кіраўнікі і саноўныя апаратчыкі. Уключыць вёску ў перабудову — вось праблема, якую павінен тэрмінова вырашаць Народны фронт.

ПЕРАПІС. Ужо ў пачатку ўсесаюзнага перапісу насельніцтва з Гомля і Менска паведамлілі, што перапісчыкі запісваюць зусім не тую паказаньні, якія кажучь людзі, агітуюць за рускую мову і упісваюць яе "роднай", нягледзячы на тое, што людзі роднай мовай паведамляюць беларускую. Калі гэтыя зьвесткі пацьвердзяцца, то неабходна паставіць пытаньне аб ануляваньні вынікаў перапісу ў БССР. Не можа быць ніякага даверу такому русафікатарскаму перапісу, што праводзіцца ў абстаноўцы антынароднай бюракратычнай рэакцыі ў рэспубліцы. Цікавая дэталі: карткі запаўняліся простым аловачкам.

"ІЗВІНЯЮТСЯ" Колькі хлусьні вылілі іншыя "афіцыйныя органы" на свае старонкі аб падзеях 30-га кастрычніка ў Менску, як абзывалі нашу моладзь, як стараліся некаторыя апаратчыкі на сходах, як адчайна, прынцыпова, "па партыйнаму" хлусілі ("я вам как коммунист говорю" і т.п.), што "нічога не было", не хопілі, не білі і не травілі і г.д. Хлусяць і цяпер, як перад канцом, па прывычцы, б'ючы сябе ў грудзі. Ніяк не ўцямаць, што іх час ужо мінуў. Прыйдзе пара, за злачынства ля Усходніх могілак адкажучь тых, хто яго падрыхтаваў. Гэты час ідзе. "Былі памылкі, — кажа міністар МУС СССР В.Бакацін. — В частности, вызвавший широкий общественный резонанс случай в Минске, когда правомерное применение силы было явно неадекватно степени общественной опасности готовившегося, но запрещенного горисполкомом, митинга". (Правда, 1989, 19 студзеня). Што датычыць "правамернасьці", то, не сумняваемся, у міністра яшчэ зьявіцца магчымасьць памяняць і гэтую думку на супроцьлеглую.